

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดตรัง สตูล และกระบี่

Community-Based Tourism Management in Trang, Satun and Krabi Provinces

จุติมา บุญมี* และ คุลิกา ธนะเสวตร

Jutima Boonmee* and Kuliga Tanasavate

Received: 12 December 2018, Revised: 6 June 2019, Accepted: 10 June 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดตรัง สตูล และกระบี่ ตามเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดตรัง สตูล และกระบี่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 1 กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนสมาชิกของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนต้นแบบในจังหวัดตรัง สตูล และกระบี่ จำนวน 18 คน ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เก็บข้อมูลโดยการสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย วิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัยนำข้อมูลมาจำแนกประเภทของข้อมูล เปรียบเทียบข้อมูล และสร้างข้อสรุปเพื่อตีความข้อมูลให้เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดตรัง สตูล และกระบี่ เป็นไปตามเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 2 ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี ด้านที่ 3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ด้านที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และด้านที่ 5 ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ 2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดตรัง สตูล และกระบี่ ได้แก่ แนวทางที่ 1 การพัฒนาความร่วมมือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แนวทางที่ 2 การบูรณาการทักษะความรู้ แนวทางที่ 3 การวางแผนและออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ แนวทางที่ 4 ระบุกลุ่มเป้าหมายทางการตลาด และพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด และแนวทางที่ 5 ดำเนินการและตรวจสอบประสิทธิภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวกระแสหลักและยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรต่างๆ ซึ่งเป็นต้นทุนทางการท่องเที่ยวไว้ได้อย่างยาวนาน

คำสำคัญ: การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน, จังหวัดตรัง, จังหวัดสตูล, จังหวัดกระบี่

วิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง 92150

College of Hospitality and Tourism, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Trang Campus, Sikao, Trang 92150, Thailand.

* ผู้นิพนธ์ประสานงาน ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (Corresponding author, email): Jutima.b@rmutsv.ac.th Tel: 09 5429 7754

ABSTRACT

This study aimed to 1) investigate community-based tourism management in Trang, Satun and Krabi Provinces regarding Thailand Community-based Tourism Development Criteria, and 2) explore guidelines for developing sustainable community-based tourism management in Trang, Satun and Krabi Province. The study employed qualitative research. One sample group of 18 representatives from model community-based tourism groups in Trang, Satun and Krabi Province participated in the study. They were selected based on a purposive sampling method. The data was collected by observation, in-depth interview, and focus group. The data was categorized, compared, and summarized to connect related theories.

The resulted revealed as follows: 1) Community-based tourism management in Trang, Satun and Krabi Province meets the Thailand Community-based Tourism Development Criteria for all five aspects which are 1) Community-based Tourism Management, 2) Economic, Society and Good Quality of Life, 3) Local Cultural Heritage Conservation and Promotion, 4) Systemic and Sustainable Natural Resources and Environment, and 5) Community-based Tourism Service Quality. 2) The concept of community-based tourism development was used as a guideline to improve the capacity of community-based tourism in Trang, Satun and Krabi Province. They are 1) Developing Partnerships, 2) Adopting an Integrated Approach, 3) Planning and Designing Quality Products, 4) Identifying Market Demand and Developing Marketing Strategy, and 5) Implementing and Monitoring Performance. These aimed at helping the community gain advantages from mass tourism as well as preserving identity and resources of the community.

Key words: community-based tourism management, Trang Province, Satun Province, Krabi Province

บทนำ

จากสถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทย อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยรายได้จากการท่องเที่ยว มีความสำคัญต่อสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) โดยในปี พ.ศ. 2559 มีรายได้จากการท่องเที่ยว คิดเป็นมูลค่า 1.29 ล้านล้านบาท หรือร้อยละ 9.20 (กรมการท่องเที่ยว, 2561) ภาครัฐเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างการกระจายรายได้สู่ชุมชน ให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศ

การพัฒนาชุมชนในมิติการท่องเที่ยวจึงเกิดขึ้นเนื่องจากภาครัฐมองถึงประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่จะเป็เครื่องมือสำคัญในการช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ประกอบกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของโลก 3 ประการ ได้แก่ 1) กระแสการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง 2) กระแสกลุ่มตลาดที่ใหม่และกว้างขึ้น และ 3) กระแสที่เน้นความรับผิดชอบต่อและจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism) จึงเป็นรูปแบบ ที่เปิดโอกาสสู่ชุมชนในการจัดการด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ของชุมชนนั้นๆ

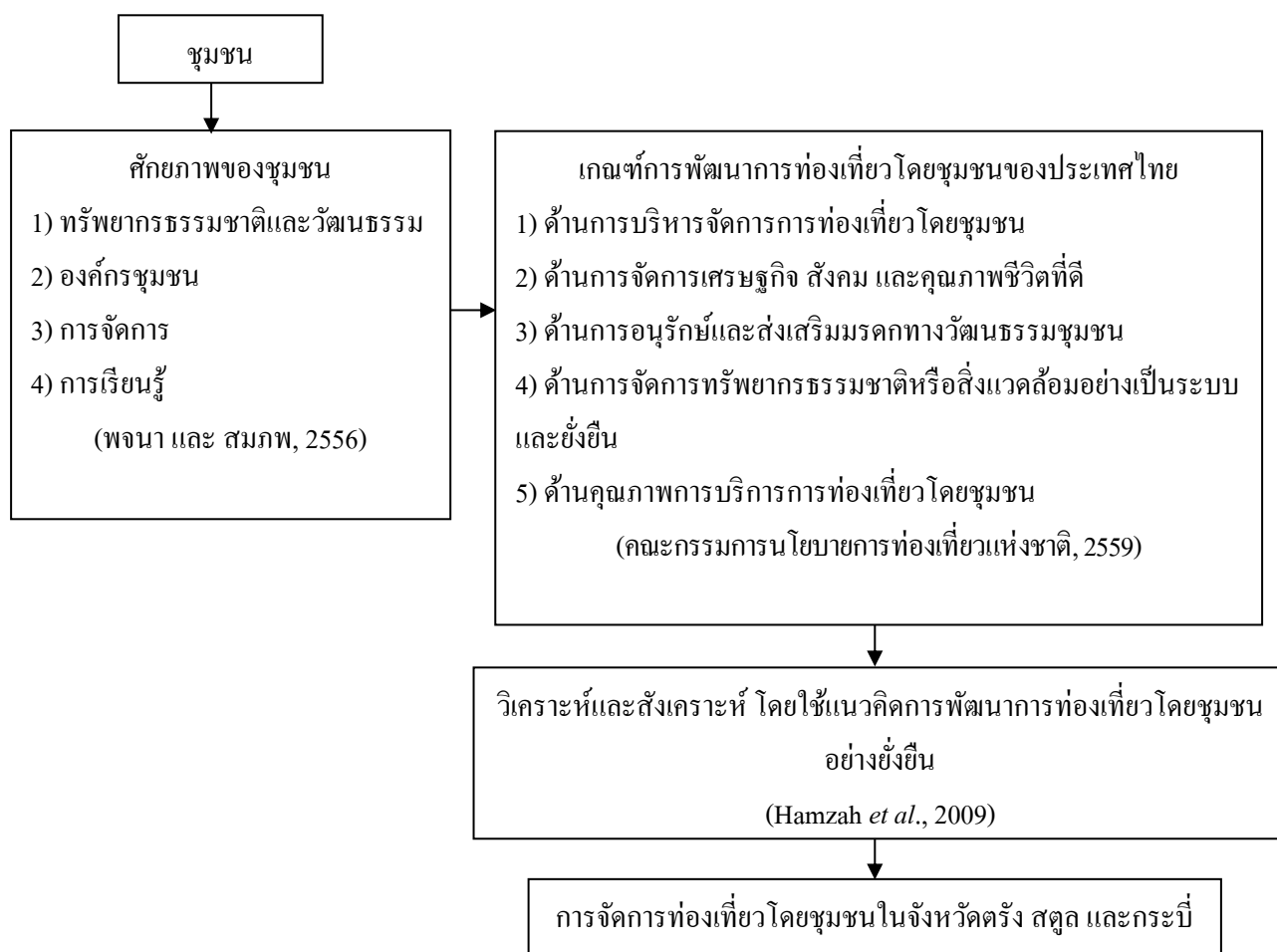
(พิมพ์ระวี, 2553) แต่การจะสร้างรายได้ให้กับชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง คือ ศักยภาพของชุมชนซึ่งมีส่วนสำคัญต่อกระบวนการในการจัดการ ที่ต้องอาศัยการพึ่งตนเอง การเรียนรู้ และการปรับตัวต่อสถานการณ์ หรือการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของชุมชนท้องถิ่น ในการตอบสนองต่อสิ่งที่นักท่องเที่ยวและบริษัทนำเที่ยวคาดหวัง โดยเฉพาะการบริการและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนครบทุกมิติ ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม (พจนา และ สมภพ, 2556) ทั้งนี้ ในเชิงการปฏิบัติกลับพบว่า ประเทศไทยยังขาดการบูรณาการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม ยังขาดเรื่องของงบประมาณสนับสนุน และยังมีข้อจำกัดในการดำเนินงาน ตลอดจนบุคลากรยังขาดความรู้และทักษะที่จะเข้าไปทำงาน เพื่อเสริมความเข้มแข็งและเกิดความต่อเนื่องในการจัดการท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นไปตามเป้าหมาย จึงมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559-2563 เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทยให้ชัดเจนมากขึ้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561) โดยเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความเชื่อมโยงกับพื้นที่การพัฒนาของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาใน 5 กลุ่มจังหวัดท่องเที่ยว หรือคลัสเตอร์ ประกอบด้วย 1) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา (เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปางและพะเยา) 2) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน (ภูเก็ต กระบี่ พังงา ตรัง และสตูล) 3) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ (นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี) 4) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด) และ

5) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก (เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง) โดยในแผนมีความมุ่งหวังในการแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นยกระดับมาตรฐานและการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นรูปธรรม ทำให้การพัฒนาสามารถกระจายลงสู่พื้นที่ภาคและเมืองต่างๆ จากแหล่งท่องเที่ยวกระแสหลักซึ่งมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากไปสู่พื้นที่เมืองรองที่ยังมีจำนวนนักท่องเที่ยวน้อย โดยเฉพาะในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน 5 จังหวัด ได้แก่ ภูเก็ต กระบี่ พังงา ตรัง และสตูล มีแนวทางในการพัฒนาโดยใช้ชุมชนต้นแบบที่มีศักยภาพนำร่องในการพัฒนาเพื่อเป็นแนวทางให้กับชุมชนอื่นๆ ในการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวกระแสหลักไปสู่พื้นที่ชุมชน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) การเตรียมความพร้อม เพื่อให้ชุมชนมีแนวปฏิบัติในการจัดการกับฐานทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชนอย่างมีอัตลักษณ์จึงมีความสำคัญ โดยสามารถนำเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย มาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผน การดำเนินการ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนต้นแบบ หรือในพื้นที่พิเศษต่างๆ เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้เอง (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2559) การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดตรัง สตูล และกระบี่ จึงคำนึงถึงบริบททางการท่องเที่ยวกระแสหลักของจังหวัด กระบี่ และความเหมาะสมด้านพื้นที่ของทั้ง 3 จังหวัดที่มีความใกล้เคียงกัน โดยสามารถพัฒนาให้ชุมชนมีรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่สามารถเชื่อมโยงและรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวกระแสหลักร่วมกันได้ ทั้งนี้ จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมายังไม่พบว่ามีการศึกษาในเรื่องการนำเกณฑ์

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย มาใช้เพื่อวัดศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ดังกล่าว

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย มาวิเคราะห์กับชุมชนต้นแบบในกลุ่มจังหวัดอันดามัน 3 จังหวัด โดยเลือกชุมชนต้นแบบนำร่องด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในปี พ.ศ. 2560 จังหวัดละ 2 ชุมชน ได้แก่ 1) จังหวัดตรัง คือ ชุมชนบ่อหินฟาร์มสเตย์ และชุมชนบ้านลำขนุน 2) จังหวัดสตูล คือ ชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก และชุมชนบ้านวังสายทอง และ 3) จังหวัดกระบี่ คือ ชุมชนบ้านทุ่งหยีเพ็ง และชุมชนแหลมสัก (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดภูเก็ต, 2560) โดยศึกษา ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากองค์ประกอบพื้นฐานในด้าน

ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการ และด้านการเรียนรู้ (พจนา และ สมภพ, 2556) ร่วมกับการใช้เกณฑ์ ในการประเมินศักยภาพ ผลจากการวิจัย สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดตรัง สตูล และกระบี่ ให้มีการจัดการที่ก่อให้เกิดคุณค่า การเพิ่มมูลค่า และสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน โดยคงไว้ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชน ที่คงความเป็นอัตลักษณ์และความเป็นมาตรฐาน ทั้งในแง่ของการให้บริการ และการจัดการที่ยั่งยืนตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยว ทั้งยังนำไปปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับพื้นที่อื่นๆ ได้ในอนาคต

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่สนใจ สืบค้นแก่นสาร และความหมายของปรากฏการณ์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์สร้างข้อสรุป (องค์อาจ, 2551)

ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาแบบเจาะจง จำนวน 6 ชุมชน ใน 3 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดตรัง ได้แก่ ชุมชนบ่อหิน พาร์มสเคย์ และชุมชนบ้านลำขนุน จังหวัดสตูล ได้แก่ ชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก และชุมชนบ้านวังสายทอง จังหวัดกระบี่ ได้แก่ ชุมชนบ้านทุ่งหยีเพ็ง และชุมชนแหลมสัก ซึ่งทั้ง 6 ชุมชน เป็นสมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนอันดามัน เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกัน จัดอยู่ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวนำร่องอันดามัน และได้รับการคัดเลือกให้เป็นชุมชนต้นแบบนำร่องในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประจำปี พ.ศ. 2560 (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดภูเก็ต, 2560)

ขอบเขตด้านประชากร ผู้วิจัยเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (เบญจา และ กาญจนา, 2552) ซึ่งมีคุณสมบัติที่สอดคล้องต่อการสัมภาษณ์ จำนวน 1 กลุ่มตัวอย่าง โดยเป็นตัวแทนสมาชิกของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนต้นแบบนำร่องในจังหวัดตรัง สตูล และกระบี่ จำนวน 18 คน จาก 6 ชุมชน แบ่งเป็นตัวแทนชุมชนละ 3 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวและได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

ขอบเขตด้านเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยอาศัยการสังเกตการณ์ (Observation) ร่วมกับแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยกำหนดประเด็นคำถามหลักไว้ (วรรณดี, 2556) ซึ่งเกี่ยวข้องกับศักยภาพของชุมชน โดยศึกษาจากองค์ประกอบเบื้องต้นของการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเกณฑ์

พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย ก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูล มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง และความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่มีข้อคำถามครอบคลุมครบถ้วน และสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขอบเขตด้านการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต ร่วมกับการสัมภาษณ์ จำนวน 22 ครั้ง รวมเวลาทั้งสิ้น 120 ชั่วโมง แบ่งออกเป็น 8 ช่วงเวลา ได้แก่ 1) วันที่ 16-18 มิถุนายน 2560 2) วันที่ 23-26 มิถุนายน 2560 3) วันที่ 1-2 กรกฎาคม 2560 4) วันที่ 15-17 กรกฎาคม 2560 5) วันที่ 18 กรกฎาคม 2560 6) วันที่ 21-23 กรกฎาคม 2560 7) วันที่ 4-6 สิงหาคม 2560 และ 8) วันที่ 8 สิงหาคม 2560 จนได้ข้อมูลครบทุกพื้นที่ จากนั้นนำข้อมูลมาจำแนกประเภทของข้อมูล เปรียบเทียบข้อมูล และสร้างข้อสรุป เพื่อตีความข้อมูลให้เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาช่วยวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ เช่น แนวคิดศักยภาพของชุมชน ศึกษาองค์ประกอบเบื้องต้นในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (พจนา และ สมภพ, 2556) แนวคิดเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2559) และแนวคิดกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (Hamzah *et al.*, 2009) และตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Triangulation) ซึ่งใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กันมาให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดอ่านทบทวนว่าข้อมูลนั้น มีความเที่ยงตรงตามที่เป็นอย่างจริง นอกจากนี้จัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และคืนกลับข้อมูลแก่ชุมชน

ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล

ข้อมูลจากการสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนชุมชน 6 ชุมชน ชุมชนละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 18 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน และการดำเนินงานตามเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย

ผลการวิจัยจากการสังเกต พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกรายมีความกระตือรือร้นในการให้สัมภาษณ์ มีสื่อน้ำยิ้มแย้มและเป็นมิตรตลอดระยะเวลาการสัมภาษณ์ สามารถตอบคำถามได้อย่างมั่นใจ และผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปข้อมูลที่สำคัญจากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล โดยแสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ชื่อชุมชน	ข้อมูลที่ให้สัมภาษณ์เหมือนกัน	ข้อมูลที่ให้สัมภาษณ์ต่างกัน
1) ชุมชนบ่อหินฟาร์มสเตย์	- ความโดดเด่นของทรัพยากรทางทะเล และระบบนิเวศป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ - สมาชิกเคารพเงื่อนไขและกติกาของกลุ่ม ร่วมแสดงความคิดเห็น รับผิดชอบต่อหน้าที่และผลประโยชน์ร่วมกัน - สมาชิกได้พัฒนาความรู้และทักษะต่างๆ เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว	- ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ - ความถี่ในการเข้าอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ - สัดส่วนการแบ่งปันรายได้
2) ชุมชนบ้านลำขนุน	- ความโดดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติ ป่าเขา และแหล่งต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์ - การทำเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้พลังงานทดแทนในครัวเรือน - การมีส่วนร่วมของกลุ่มสมาชิก	- ทักษะการให้บริการ - รูปแบบการทำเกษตร - สัดส่วนการแบ่งปันรายได้
3) ชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก	- ความโดดเด่นของทรัพยากรทางทะเล และหมู่เกาะ - เครือข่ายความร่วมมือในกลุ่ม และการสร้างจิตสำนึกในการดูแลทรัพยากรร่วมกัน	- ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ - ทักษะการให้บริการ - สัดส่วนการแบ่งปันรายได้
4) ชุมชนบ้านวังสายทอง	- ความโดดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติ ป่าเขา และสายน้ำที่อุดมสมบูรณ์ - ความร่วมมือของสมาชิกในการจัดการทรัพยากร - การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว และระบบหมุนเวียนบ้านพัก	- ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ - ทักษะในการนำชม - สัดส่วนการแบ่งปันรายได้
5) ชุมชนบ้านทุ่งหยีเพ็ง	- ความโดดเด่นของทรัพยากรทางทะเล และระบบนิเวศป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ - วิถีอาชีพการทำประมง - การให้บริการนักท่องเที่ยว	- ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ - สัดส่วนการแบ่งปันรายได้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ข้อมูลที่ให้สัมภาษณ์เหมือนกัน	ข้อมูลที่ให้สัมภาษณ์ต่างกัน
6) ชุมชนแหลมสัก	- ความโดดเด่นทรัพยากรทางทะเล และหมู่เกาะ - เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และภาพเขียนสี - การบริหารจัดการภายในกลุ่ม	- ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ - ทักษะความรู้ ความสามารถ

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลให้สัมภาษณ์เหมือนกันของทั้ง 6 ชุมชน คือ แต่ละชุมชนมีทรัพยากรที่โดดเด่น เอื้อต่อการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ สมาชิกมีการรวมกลุ่มสร้างกฎกติการ่วมกันในการบริหารจัดการ ส่วนข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลให้สัมภาษณ์ต่างกัน คือ การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่หลากหลายโดยใช้ทักษะความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ในการเข้ามามีส่วนร่วมภายในกลุ่ม โดยได้รับมอบหมายหน้าที่ที่แตกต่างกัน เช่น มีหน้าที่ในการต้อนรับ การนำชม การทำอาหาร การดูแลบ้านพัก หรือโฮมสเตย์ เป็นต้น มีการเข้าอบรมกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อพัฒนาทักษะความรู้ในเรื่องการเป็นเจ้าบ้าน

ที่ดี การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การเป็นนักสื่อความหมาย และทักษะภาษาอังกฤษสำหรับการสื่อสารและงานบริการ เป็นต้น ส่งผลให้การแบ่งปันสัดส่วนรายได้ให้แก่สมาชิกแต่ละบุคคลแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับขอบเขตหน้าที่และข้อตกลงร่วมของกลุ่ม ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำมาสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

1) การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดตรัง สตูล และกระบี่ ตามเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย โดยแสดงข้อมูลของจังหวัดตรังในตารางที่ 2 ข้อมูลของจังหวัดสตูลในตารางที่ 3 และข้อมูลของจังหวัดกระบี่ในตารางที่ 4 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ข้อมูลการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดตรัง

การดำเนินงานตามเกณฑ์การพัฒนา	ชุมชนบ่อหินฟาร์มสเตย์	ชุมชนบ้านลำขนุน
ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	- การรวมกลุ่มมาอย่างยาวนาน - ใช้กฎกติกาในการจัดการร่วมกัน - จัดการประชุมพูดคุยอย่างสม่ำเสมอ	- สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม - จัดการประชุมพูดคุยอย่างต่อเนื่อง
ด้านที่ 2 ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี	- แบ่งปันรายได้คืนกลับให้สมาชิกและส่วนรวม	- แบ่งปันรายได้ให้สมาชิกและส่วนรวม
ด้านที่ 3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน	- วิถีชีวิตของชุมชนริมฝั่งคลอง - การละเล่นลิเกป่า	- วิถีชีวิตของชุมชนพื้นบ้าน - การละเล่นมโนราห์
ด้านที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน	- ทรัพยากรทางทะเล และระบบนิเวศป่าชายเลน - การทำประมงชายฝั่ง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	- ทรัพยากรธรรมชาติป่าเขา และแหล่งต้นน้ำ - การทำเกษตรกรรม

ตารางที่ 2 (ต่อ)

การดำเนินงานตามเกณฑ์การพัฒนา	ชุมชนบ่อหินฟาร์มสเตย์	ชุมชนบ้านลำขนุน
		- การใช้พลังงานทดแทนในครัวเรือน
ด้านที่ 5 ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	- กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าชายเลน	- กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าไม้ และแหล่งต้นน้ำ

ตารางที่ 3 ข้อมูลการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดสตูล

การดำเนินงานตามเกณฑ์การพัฒนา	ชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก	ชุมชนบ้านวังสายทอง
ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	- การร่วมกลุ่มเป็นเครือข่าย - ใช้กฎกติกาและรวมกลุ่มกันในการสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบ	- สมาชิกในชุมชน รวมกลุ่มจัดการทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์ - สร้างข้อตกลงร่วมกัน
ด้านที่ 2 ด้านการจัดการเศรษฐกิจสังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี	- สร้างอาชีพเสริม ให้ชุมชนมีรายได้	- แบ่งปันผลประโยชน์ตามสัดส่วน
ด้านที่ 3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน	- วิถีชีวิตของชุมชนชาวเล	- วิถีชีวิตชุมชนและประเพณีพื้นบ้าน
ด้านที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน	- ทรัพยากรทางทะเล และหมู่เกาะ - การทำประมงชายฝั่ง และการจับสัตว์น้ำ	- ทรัพยากรธรรมชาติแนวป่าเขาและสายน้ำ - การทำการเกษตร และการเพาะปลูก
ด้านที่ 5 ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	- กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใช้การสื่อความหมายตามตำนาน	- กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศึกษาพืชพรรณธรรมชาติ

ตารางที่ 4 ข้อมูลการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดกระบี่

การดำเนินงานตามเกณฑ์การพัฒนา	ชุมชนบ้านทุ่งหยีเพ็ง	ชุมชนแหลมสัก
ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	- สมาชิกรวมกลุ่มกันมีความเข้าใจกระบวนการทำงาน	- การรวมกลุ่มของสมาชิก - การบริหารจัดการภายในกลุ่ม
ด้านที่ 2 ด้านการจัดการเศรษฐกิจสังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี	- แบ่งปันรายได้ และร่วมรับผลประโยชน์	- จัดสรรและแบ่งปันรายได้ตามสัดส่วน
ด้านที่ 3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน	- วิธีการทำประมง - ศิลปะการแสดงพื้นบ้านรองเง็ง	- วิถีประมงพื้นบ้าน - ความหลากหลายของวัฒนธรรม

ตารางที่ 4 (ต่อ)

การดำเนินงานตามเกณฑ์การพัฒนา	ชุมชนบ้านทุ่งหยีเพ็ง	ชุมชนแหลมสัก
		ชาวไทยพุทธ จีน และมุสลิม
ด้านที่ 4 ด้านการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม อย่างเป็นระบบและยั่งยืน	- ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล และระบบนิเวศป่าชายเลน	- ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล และ หมู่เกาะ
ด้านที่ 5 ด้านคุณภาพการบริการการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน	- กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ระบบนิเวศป่าชายเลน	- กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระบบนิเวศ ทางทะเล

ผลจากการวิจัย พบว่า ทั้ง 6 ชุมชน มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีองค์ประกอบครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม พบว่า ในแต่ละชุมชนมีความโดดเด่นด้านทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนได้ 2) ด้านองค์กรชุมชน พบว่า ในแต่ละชุมชนมีการรวมกลุ่มสมาชิกเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชนร่วมกัน 3) ด้านการจัดการ พบว่า ในแต่ละชุมชนมีกฎและกติกาของกลุ่ม ที่เป็นระบบเพื่อนำมาจัดการกระบวนการที่เกี่ยวข้องในชุมชน ทั้งด้านทรัพยากร ด้านบุคลากร ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์ และเกิดรายได้ให้แก่สมาชิกในชุมชน และ 4) ด้านการเรียนรู้ พบว่า ในแต่ละชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสร้างจิตสำนึกที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว และการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้ง 6 ชุมชน มีการดำเนินงานเป็นไปตามเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย โดยพบว่า แต่ละชุมชนนำองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านมาบริหารจัดการให้สอดคล้องตามเกณฑ์ ในแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า ในแต่ละชุมชน มีการรวมกลุ่มของสมาชิก สร้างกฎกติกาของกลุ่มในการบริหารจัดการร่วมกัน ด้านที่ 2 ด้านการจัดการเศรษฐกิจ

สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี พบว่า ในแต่ละชุมชน มีการแบ่งปันรายได้และจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกัน ด้านที่ 3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม ชุมชนพบว่า ในแต่ละชุมชน มีการอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาซึ่งเป็นมรดกของชุมชน ด้านที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน พบว่า ในแต่ละชุมชน มีทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่นำมาจัดการเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว พร้อมกับสร้างแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านที่ 5 ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า ในแต่ละชุมชน มีกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยจัดให้มีผู้นำชมและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรม ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับพจนาน และ สมภพ (2556) ที่กล่าวถึง องค์ประกอบหลักของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า ชุมชนต้องมีให้ครบทั้ง 4 ด้าน และพัฒนาองค์ประกอบเหล่านั้นให้มีความพร้อมมีศักยภาพต่อการรองรับนักท่องเที่ยว โดยที่ชุมชนเองไม่สูญเสียความเป็นอัตลักษณ์ หรือต้องเปลี่ยนแปลงอะไรทั้งหมด เพียงแต่ใช้กระบวนการ เข้ามาจัดการกับต้นทุนที่ชุมชนมีอยู่ และสอดคล้องกับศุภวรรษ และคณะ (2556) ที่ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาศักยภาพของชุมชนนับเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นการ

วางรากฐานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ทำให้ชุมชนมีทิศทางที่แน่นอน และสามารถพัฒนาต่อไปในอนาคต

2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดตรัง สตูล และกระบี่

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพของชุมชนโดยศึกษาจากองค์ประกอบเบื้องต้นในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบกับการใช้แนวคิดกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบไปด้วย 2 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ ส่วน A และ B ซึ่งส่วนที่ 1 ส่วน A ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาในระยะเริ่มต้นมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การประเมินความต้องการและความพร้อมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว 2) การให้ความรู้และเตรียมชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว 3) ระบุผู้นำและผู้ประสานงานในชุมชน และ 4) การเตรียมพร้อมและพัฒนาองค์กรชุมชน ผลจากการวิจัย พบว่า ทั้ง 6 ชุมชนมีการดำเนินงานในส่วนที่ 1 ส่วน A ระยะของการพัฒนาเริ่มต้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยมีการดำเนินงานครบทั้ง 4 ขั้นตอน ตั้งแต่การสำรวจความต้องการของชุมชน และรวมกลุ่มสมาชิก มีการศึกษาข้อมูลด้านทรัพยากรในชุมชน ที่สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีการคัดเลือกผู้นำและผู้ประสานงานฝ่ายต่างๆ รวมถึงกำหนดโครงสร้างขององค์กรเพื่อดำเนินงาน และเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ชุมชนจำเป็นต้องดำเนินการต่อในส่วนที่ 2 ส่วน B มี 5 ขั้นตอน ซึ่งให้ความสำคัญต่อการสร้างความยั่งยืน ในชุมชน โดยจากผลการวิจัย ชุมชนสามารถปรับใช้แนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนตาม 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การพัฒนาความร่วมมือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยให้ความร่วมมือทั้งภายในกลุ่ม และกับหน่วยงานอื่นๆ ให้ความช่วยเหลือและเป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชนอื่นอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ หรือ

เปิดรับองค์ความรู้ใหม่ๆ อาจเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มหรือเครือข่ายอื่นๆ เพื่อนำความรู้และแนวทางที่มีประโยชน์ต่อชุมชน มาปรับใช้ให้เหมาะสมและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง 2) การบูรณาการทักษะความรู้ โดยนำความรู้ที่เหมาะสมมาพัฒนา หรือต่อยอดเพื่อให้เกิดการสร้างคุณค่า และเพิ่มมูลค่าต่อทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ความรู้ด้านการตลาดสมัยใหม่ ความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ 3) การวางแผนและออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ โดยการกำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวและบริการต่างๆ โดยคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์ และความต้องการของนักท่องเที่ยว ให้เกิดความสมดุลระหว่างคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับ และให้ความสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว 4) ระบุกลุ่มเป้าหมายทางการตลาด และพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด โดยสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวภายในชุมชนให้นักท่องเที่ยวรับรู้ผ่านการสื่อสาร หรือการสร้างภาพลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ มีการจัดเก็บข้อมูลของนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ โดยออกแบบเครื่องมือที่สามารถจัดเก็บข้อมูลของนักท่องเที่ยวได้หลากหลายช่องทาง เช่น การเก็บข้อมูลการลงทะเบียนเยี่ยมชม หรือการเข้าพัก การเก็บข้อมูลแบบสอบถามความพึงพอใจ หรือการชักชวนให้นักท่องเที่ยวติดตามข่าวสารของชุมชนผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ และ 5) ดำเนินการและตรวจสอบประสิทธิภาพ โดยมีการทบทวนกระบวนการดำเนินงานอยู่เสมอ นอกจากมีการประชุมติดตามผลตามรอบระยะเวลาโดยผู้นำหรือสมาชิกในชุมชน แล้วอาจใช้รูปแบบการประเมินโครงการแบบ CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ประกอบด้วย 1) การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation: C) 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation: I) 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P)

และ 4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินที่มีความต่อเนื่องกันในการดำเนินงานอย่างครบวงจร และครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มาร่วมในการประเมินผลได้ ดังนั้นศักยภาพของชุมชน จึงมีความสำคัญต่อการจัดการและการพัฒนาต่อไปในระดับที่ยั่งยืน เพื่อพัฒนาปรับปรุงและยกระดับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ชุมชนสามารถใช้ตรวจสอบเพื่อติดตาม หรือตรวจสอบประเมินการทำงานของตนเองได้อย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับ บุญเลิศ และ เพ็ญศิริ (2557) ในเรื่องการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งประชาชนสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง และสอดคล้องกับ Sriupayo (2017) ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ให้สามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ

สรุป

ชุมชนทั้ง 6 ชุมชน มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีองค์ประกอบในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครบทั้ง 4 ด้าน ซึ่งนำมาเป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เป็นอย่างดี ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทุกชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมและประเพณีที่สืบทอดต่อกันมา ในด้านองค์กรชุมชนมีการรวมกลุ่มกัน ด้วยความสมัครใจ ด้านการจัดการมีการแบ่งงานตามภาระหน้าที่ และมีส่วนร่วมต่อการรับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ภายใต้กฎกติกาและเงื่อนไข ซึ่งเป็นที่ยอมรับของกลุ่มด้านการเรียนรู้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนได้ ทั้งนี้

ชุมชนมีการบริหารจัดการในแต่ละองค์ประกอบให้เป็นไปตามเกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย ครบทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านที่ 2 ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี ด้านที่ 3 ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน ด้านที่ 4 ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน และด้านที่ 5 ด้านคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว

โดย ทั้ง 6 ชุมชน สามารถนำกระบวนการพัฒนาในส่วน B ไปปรับใช้ในการพัฒนาต่อยอดศักยภาพที่มีอยู่ โดยดำเนินการต่อในกระบวนการสร้างความยั่งยืน ได้แก่ 1) การพัฒนาความร่วมมือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) การบูรณาการทักษะความรู้ 3) การวางแผนและออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ 4) ระบุกลุ่มเป้าหมายทางการตลาด และพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด และ 5) ดำเนินการและตรวจสอบประสิทธิภาพ โดยอาจปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารจัดการให้มีความเหมาะสมกับบริบทชุมชนของตนเอง และคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และประเพณี ระบบโครงสร้างขององค์กร การบริหารงานภายในกลุ่ม ความรู้และทักษะของบุคลากร รวมไปถึงการวางแผนในระยะยาว เพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงาน และการพัฒนาเรื่องของการเดินทางท่องเที่ยว โปรแกรมการท่องเที่ยว และการวางแผนทางการตลาดร่วมกันของทั้ง 6 ชุมชนในอนาคต โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวกระแสหลัก และยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งเป็นต้นทุนทางการท่องเที่ยวไว้ได้อย่างยาวนาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

ผลจากการวิจัย พบว่า ทั้ง 6 ชุมชน มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการบริการและสร้างความยั่งยืนอย่างต่อเนื่องโดย

1. ควรมีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดการเรียนรู้ต่อผู้มาเยือน ผ่านเทคนิคและวิธีการต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดความหลากหลาย เช่น ลักษณะของกิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ วิธีการสื่อความหมาย หรือการเล่าเรื่องราวระหว่างการนำชม เนื่องจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นประเด็นที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ช่วยสร้างความประทับใจและดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว

2. ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนากิจกรรมทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวจิตอาสา การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของชุมชนผ่านสื่อออนไลน์ไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย เนื่องจากกิจกรรมทางการตลาดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวในการตอบสนองความต้องการทางการท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับระบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นรูปแบบเฉพาะ เนื่องจากบริบทของชุมชน แต่ละชุมชนมีความเป็นอัตลักษณ์ จำเป็นต้องมีเครื่องมือ หรือตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ

2. ควรมีการศึกษาความพึงพอใจ หรือความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในการเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ว่าสิ่งที่นักท่องเที่ยวรับรู้สอดคล้องกับความต้องการ หรือการยอมรับร่วมกันของชุมชนหรือไม่

3. ควรมีการศึกษารูปแบบ หรือช่องทางในการเชื่อมโยงผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวกระแสหลัก ให้มาสู่ชุมชน ด้วยวิธีการต่างๆ ที่มีความเหมาะสม

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัยโครงการนี้ ในงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2560

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. 2561. แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561 - 2564 ของกรมการท่องเที่ยว . แหล่งที่มา : <https://www.dot.go.th/storage/%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%B8%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%99/5V7jtvCF7hvNiPXPU7MOdT7giHiF1ZbRokN8nBVx.pdf>, 20 สิงหาคม 2561.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2558. ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560. แหล่งที่มา : https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114, 20 สิงหาคม 2561.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2561. การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน. แหล่งที่มา: <https://www.tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand/>, 20 สิงหาคม 2561.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. 2559. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย . แหล่งที่มา :

- <https://data.go.th/DatasetDetail.aspx?id=db41976b-78b5-4c3d-b13d-223414de8c2b>, 20 สิงหาคม 2561.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และ เพ็ญศิริ ศรีอำภา. 2557. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. ธรรมสาร, นนทบุรี.
- เบญจา ยอดคำเนิน-แอ็ดติกข์ และ กาญจนา ตั้งชลทิพย์. 2552. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ: การจัดการข้อมูลการตีความ และการหาความหมาย. ซีโน่พับลิชชิง, กรุงเทพฯ.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์. 2553. การท่องเที่ยวชุมชน. โอเคียนสโตร์, กรุงเทพฯ.
- พจนา สวนศรี และ สมภพ ยี่จอหอ. 2556. คู่มือมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน. สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน มหาวิทยาลัยพายัพ, หจก. วนิศาการพิมพ์, เชียงใหม่.
- วรรณดี สุทธิธารกร. 2556. การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยในกระบวนการค้นทางเลือก. สยามปริทัศน์, กรุงเทพฯ.
- ศุภวรรณ เชื้อเมืองพาน, ปารณีย์ เผ่าภูธร, สังคม แสนบุตรดี และ จักรพงษ์ พวงงามชื่น. 2556. การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาร้านไร่ทองจิง ตำบลหนองควม อำเภอลำดอง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารแก่นเกษตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น 41(1): 678-684.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดภูเก็ต. 2560. โครงการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน. แหล่งที่มา: https://phuket.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=395&fbclid=IwAR1kSqGIP2XsVnw96mhDQz019-f9QV9eWyv8I4bcrqaI51gy8EAEMLdvwko, 20 สิงหาคม 2561.
- องค์อาจ นัยพัฒน์. 2551. วิจัยวิทยการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา, กรุงเทพฯ.
- Hamzah, A., Khalifah, Z., Ismail, H.N., Baharudin, N.H., Bhaskaran, L. and Nooruddin, R. 2009. **Handbook on Community Based Tourism “How to Develop and Sustain CBT”**. Asia-Pacific Economic Cooperation Secretariat, Kuala Lumpur, Malaysia.
- Sriupayo, S. 2017. Community Based Tourism in Sustainable Dimension, Case study: Baan Muanggluang Community Kaper District Ranong Province, pp. 67-69. In **Academics World 74th International Conference**. Oslo, Norway.